PRECIZĂRI ÎN LEGĂTURĂ CU DELIMITAREA SUBIECTULUI ÎN PROPOZIȚIE[1]

DE

LIZETA IACOB

În lucrarea de față ne vom ocupa numai de un aspect al problemei legate de delimitarea subiectului în propoziție, și anume de exprimarea subiectului printr-un grup de cuvinte.

Unei părți de propoziție nu-i corespunde întotdeauna o singură parte de vorbire. Destul de des o parte de propoziție este exprimată printr-un grup de cuvinte care, laolaltă, alcătuiesc o unitate sintactică. În cele ce urmează vom căuta să delimităm acele grupuri de cuvinte care în propoziție au funcțiune de subiect.

În delimitarea subiectului vom ține seama de anumite condiții de natură gramaticală, respectarea cărora este obligatorie. Acestea sînt: *definiția gramaticală a subiectului și acordul dintre subiect și predicat.*

Pe de altă parte, trebuie să ținem seama de un criteriu logico-gramatical.

Pornind de la premisa că nu se pot stabili raporturi sintactice decît între cuvinte-noțiuni, cuvinte care denumesc obiecte, însușiri sau acțiuni, constatăm că în limbă avem cuvinte lipsite de un conținut propriu-zis, care nu au un corespondent în lumea noțiunilor. În consecință aceste cuvinte nu pot fi părți de propoziție. Unele dintre ele au rolul de a marca raporturi sintactice între părți de propoziție, propoziții sau între o parte de propoziție și o propoziție. Este cazul conjuncțiilor, prepozițiilor și al adverbelor relative, al așa-numitelor „unelte gramaticale".

[1] Comunicare ținută în cadrul Sesiunii științifice a cadrelor didactice din Institutul pedagogic — iunie 1957.

BDD-A10397 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:54:42 UTC)

Alte cuvinte, lipsite de asemenea de un conținut propriu-zis, își justifică existența numai prin aceea că însoțesc numele, pe care îl individualizează, îl precizează. Este cazul articolului hotărît, nehotărît, adjectival și posesiv.

Datorită acestui specific, articolul este considerat un instrument gramatical, iar din punct de vedere sintactic, el nu poate fi o parte de propoziție, ci alcătuiește o unitate cu cuvîntul pe care-l însoțește. Nu vom insista asupra acestui lucru, întrucît gramaticile noastre actuale (*Gramatica* Academiei și *Limba romînă contemporană* a acad. I. Iordan) au înlăturat articolul din rîndul părților de vorbire care alcătuiesc părți de propoziții. Amintim doar, că gramaticile mai vechi atribuiau articolului funcția de atribut.

O situație similară cu cea a articolului o au adjectivele determinative sau pronominale. Subliniem, însă, că excludem din această categorie adjectivul posesiv, care are o situație specială întrucît acumulează în același timp două valori : aceea de pronume — ținînd locul posesorului, și aceea de adjectiv determinativ — însoțind obiectul posedat[1].

Asemănarea dintre adjectivele determinative și articol este evidentă. Întocmai ca și articolul, adjectivele determinative sînt lipsite de un conținut propriu-zis, avînd doar calitatea de a indica sau de a preciza obiectul pe care-l însoțesc. Să se compare :

Filmul s-a bucurat de un mare succes — în care subiectul este exprimat printr-un substantiv articulat, — cu

Acest film sa bucurat de un mare succes — în care subiectul este exprimat printr-un substantiv însoțit de un adjectiv determinativ,

sau

Omul trebuie să muncească — cu

Fiecare om trebuie să muncească.

De asemenea, ca și articolul hotărît și cel nehotărît, adjectivele determinative, însoțind un adjectiv propriu-zis (calificativ), schimbă categoria gramaticală a acestuia din adjectiv în substantiv.

Să se compare :

Leneșul mai mult aleargă — sau

Un leneș mai mult aleargă — cu

Acest leneș . . . . . .

Fiecare leneș . . . . . .

Oricare leneș . . . . . .

în care ajectivele determinative *acest, fiecare, oricare,* schimbă categoria morfologică a cuvîntului *leneș* din adjectiv în substantiv, întocmai ca articolul.

[1] Vezi *Limba romînă*, 1955, nr. 4 — *Adjective determinative sau pronume*, de Mircea Zdrenghea.

BDD-A10397 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:54:42 UTC)

Asemănarea articolului cu adjectivele determinative a fost subliniată de lingviști. Așa de pildă, Wartbourg și Zumthor, în *Précis de syntaxe du français* (p. 207), arată că trecerea de la articolul nehotărît *un livre* la cel hotărît *le livre* și în sfîrșit la adjectivul demonstrativ *ce livre*, nu este altceva decît trecerea de la o indicație vagă la o indicație din ce în ce mai precisă.

De asemenea Alf Lombard, în lucrarea *Les membres de la proposition française* (p. 12), subliniază valoarea deosebită a articolului și asemănarea lui cu adjectivele determinative.

Plecînd de la această constatare, Lombard ajunge la o concluzie opusă aceleia la care ajungem noi în lucrare. Dau un citat din lucrarea mai sus amintită :

„Întocmai ca prepoziția și conjuncția, simple unelte de legătură, articolul (hotărît și nehotărît) ar putea fi considerat ca un simplu însoțitor al substantivului, fără funcție proprie în propoziție. Dar dacă totuși trebuie să i se facă un loc printre părțile de propoziție, atunci trebuie așezat alături de epitetul direct[1] ... Să se observe afinitatea dintre ***le livre*** și ***ce livre***, între ***une*** *maison* și ***telle*** *maison*".

Din acest citat reiese că Lombard atribuie articolului funcția sintactică de epitet direct. De asemenea subliniază asemănarea dintre adjectivele determinative și articol. Această asemănare l-a tentat pe romanistul suedez să apropie articolul de adjectivele determinative, căutîndu-i un loc printre părțile de propoziție ; în lucrarea de față ajungem la o concluzie contrară, în sensul că, pornind de la această asemănare, renunțăm de a mai atribui adjectivelor determinative valoarea unor părți de propoziție, considerîndu-le instrumente gramaticale care, întocmai ca și articolul, formează o unitate cu substantivul pe care-l însoțesc.

Credem că a fost necesară această precizare, deoarece punctul nostru de vedere diferă de acela reflectat în *Gramatica* Academiei R.P.R. și *Limba română contemporană* a acad. I. Iordan, care consideră adjectivele determinative drept atribute[2].

După ce am stabilit care sînt criteriile după care ne vom călăuzi în delimitarea grupurilor de cuvinte care, în mod obligatoriu, trebuie considerate ca o unitate sintactică, ca o singură parte de propoziție, trecem la stabilirea și discutarea acestor grupuri de cuvinte.

Înainte însă, trebuie să amintim că Gramatica Academiei, la capitolul care tratează despre subiect, pomenește despre subiectul exprimat printr-un

[1] Lombard numește „epitet" ceea ce noi numim atribut, iar „direct" în sensul că determinantul e legat de determinat fără intermediul vreunui alt cuvînt.

[2] În cadrul analizei sintagmei „această carte" de pildă, adjectivul demonstrativ *această* este, firește, un determinant al substantivului carte. În cadrul analizei propoziției însă, acest determinant formează o unitate sintactică cu substantivul pe care-l însoțește — o singură parte de propoziție.

BDD-A10397 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:54:42 UTC)

grup de cuvinte. Din păcate însă, reduce discutarea acestei probleme doar la două rînduri încheiate printr-un etc. vag și neștiințific, și la trei exemplificări luate toate cam din același domeniu (Vezi *Gr. Ac.*, vol. II, p. 65).

Acad. I. Iordan, în *Limba romînă contemporană*, (p. 561-562), discută mai pe larg exprimarea subiectului prin grupuri de cuvinte. Dar și domnia-sa se limitează la discutarea cîtorva exemple de tipul : Republica Populară Romînă sau Harap Alb, sau grupuri de cuvinte ca : prim-președinte sau scurt-circuit.

Grupurile de cuvinte pe care le vom discuta în lucrarea noastră se împart în patru categorii mari, fiecare categorie la rîndul ei cuprinzînd diverse tipuri de grupuri de cuvinte, variante ale aceluiași aspect. Astfel distingem :

I. *Grupuri de cuvinte care laolaltă desemnează o singură noțiune.*

II. *Grupuri de cuvinte în care determinantul denumește obiectul, iar determinatul denumește o însușire sau o caracteristică a determinantului.*

III. *Grupuri de cuvinte în care determinantul denumește obiectul considerat ca un întreg, iar determinatul denumește o parte din acel obiect,*

și în sfîrșit

IV. *Grupurile de cuvinte alcătuite de formele nominale ale verbelor nepredicative — auxiliare sintactice sau semiauxiliare — însoțite de o complinire.*

I. Printre diversele tipuri de grupuri de cuvinte care fac parte din prima categorie — grupuri de cuvinte ce desemnează o singură noțiune — distingem următoarele îmbinări :

1. *Substantiv urmat de un determinant adjectival sau substantival care denumește specia sau categoria din care face parte obiectul exprimat de substantiv.*

Construcția apare ca un cuvînt compus :

Șarpele cu clopoței trăiește în țările calde.

Să se compare determinantul „cu clopoței" din acest exemplu cu același determinant din exemplul următor :

Pisica cu clopoței nu prinde șoareci.

În primul exemplu grupul determinat + determinant corespunde unei singure noțiuni alcătuind totodată o unitate sintactică, o singură parte de propoziție (subiect). În cel de al doilea exemplu determinatul cît și determinantul corespund fiecare în parte unei noțiuni. Determinantul — *cu clopoței* — indică o caracteristică a determinatului — *pisica* — îndeplinind funcția sintactică de atribut.

Dăm cîteva exemple care se încadrează în aceeași subgrupă cu exemplul discutat :

Limba literară este aspectul cel mai îngrijit al limbii naționale. — Subiectul : *limba literară*.

BDD-A10397 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:54:42 UTC)

S-a întîlnit un *pui de cioară* c-un bîtlan de baştină (Topîrceanu). Subiectul : pui de cioară.

2. *Grupuri de cuvinte care alcătuiesc locuţiuni substantivale, pronominale şi adjectivale.*

a. *Locuţiuni substantivale propriu-zise* :

„Cine vrea să ştie pot să-i spun că mă duc pînă într-un sat, la apa Siretului, să aflu dacă mai sălăşluieşte pe lume *os din osul părinţilor* mei — o soră ce am avut şi cu care nu m-am văzut din tinereţele mele" (Sadoveanu).

b. *Locuţiuni substantivale provenite din locuţiuni verbale* :

„De-acum înainte *aduceri aminte* m-or troieni cu drag" (Eminescu).

Se interzice *datul palmelor.*

c. *Propoziţii cu valoare de locuţiune substantivală, îndeplinind funcţia de subiect* :

Parcă a intrat în el *ucigă-l toaca.*

d. *Locuţiuni adjectivale* — precedate de artic. adjectiv. — cu funcţie de subiect :

Numai *cei fără suflet* pot rîde de infirmitatea lui.

e. *Locuţiuni pronominale* cu funcţie de subiect :

S-au spus despre tine *cîte şi mai cîte.*

Se vor mai descoperi încă *multe şi mărunte.*

„Nu-l putea răpune *te miri cine*" (Creangă).

3. *Substantiv însoţit de un adjectiv determinativ* :

„Deasupra casei tale ies / Şi azi *aceleaşi stele*" (Eminescu).

„Şi *fiecare ceas* îngroapă / Comoara tinereţii tale" (Topîrceanu).

4. *Grup de cuvinte format dintr-un substantiv precedat de aşa-numitul pronume de reverenţă* :

Preacuviosul[1] *egumen* al acestei mănăstiri ne-a dat găzduire.

Preasfinţia sa patriarhul...

5. Apropiat de acest tip de grup de cuvinte este acela alcătuit dintr-un *substantiv — nume de persoană — precedat de substantivele : domnul, doamna, domnişoara, tovarăşul, folosite ca simple formule de respect.* Să se compare :

Domnul Cristescu a sosit, cu

Cristescu a sosit.

6. *Grup de cuvinte format dintr-un substantiv care indică profesia, ocupaţia, gradul de rudenie, urmat de un nume propriu de persoană.*

„Acu *popa Ciotică* era frate bun cu moş Petrea" (Sadoveanu).

---

[1] Am spus *aşa-numitul* pronume de reverenţă, întrucît în exemplele înşirate pronumele nu ţine locul vreunui nume ca să-şi justifice denumirea de pronume, ci însoţeşte un nume de persoană, subliniind respectul faţă de aceasta. E o caracteristică a genului personal.

BDD-A10397 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:54:42 UTC)

7. *Grupuri de cuvinte alcătuite dintr-un substantiv folosit ca formulă de respect, un substantiv care indică profesia și un nume propriu de persoană*:

Domnul profesor Iordache...

8. *Grup de cuvinte format dintr-un substantiv care indică obiectul urmat de un substantiv în nominativ, genitiv sau prepoziţional al denumirii.*

Oraşul Bucureşti numără peste un milion de oameni.

Luna lui august e foarte călduroasă.

Ziua de joi e consacrată studiului individual.

Toate aceste grupuri de cuvinte formează unităţi sintactice, o singură parte de propoziţie. De remarcat că în determinant se află inclus determinatul. Să se compare: *oraşul Bucureşti* cu *Bucureşti*, *luna lui august* cu *august* sau *ziua de joi* cu *joi*.

II. În a doua categorie de grupuri de cuvinte intră acelea în care *determinantul denumeşte obiectul, iar determinatul denumeşte o însuşire sau o caracteristică a determinantului*. Dăm cîteva tipuri de grupuri de cuvinte din această categorie:

1. *Grup de cuvinte format dintr-un substantiv însoţit de un determinant substantival genitival sau prepoziţional al termenului calificat*:

O mîndreţe de fată[1] se ivi în pragul uşii.

Albastrul cerului[2] se oglindea în ochii ei prea mari.

2. *Grup de cuvinte format dintr-un substantiv urmat de un determinant substantival, genitival sau prepoziţional al termenului comparat*:

„În liniştea asta care te înşeală, curge ca oriunde *fluviul răutăţii*[3] omeneşti" (Sadoveanu).

„*Valuri* albe *de lumină*[4] năvăleau în odaie" (Sadoveanu).

„*Un maimuţoi de copil*[5] scoase capul din tufiş".

„*Iadul vieţii*[6] tale s-a sfîrşit".

III. A treia categorie de grupuri de cuvinte este aceea în care *determinantul denumeşte obiectul, iar determinatul, o parte din acel obiect*. Aşa, de pildă, avem grupuri de cuvinte formate dintr-un:

1. *Substantiv colectiv urmat de un determinant substantival genitival sau prepoziţional, desemnînd elementele constitutive*:

---

[1] Vezi *Studii şi cercetări lingvistice*, 1954, nr. 1—2, *Atributul, substantival în limba romînă*, M. Grigorescu.

[2] *Ibidem.*

[3] „Fluviul" acumulează şi ideea de cantitate şi constituie totodată un termen de comparaţie: Fluviul răutăţii = răutate multă ca apa unui fluviu.

[4] Vezi articolul mai sus-amintit.

[5] *Ibidem.*

[6] *Ibidem.*

BDD-A10397 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:54:42 UTC)

„*Un pîlc din oștenii*[1] Șchiopului împresurară pe cei doi frați de cruce...” (Sadoveanu).

„Pe coasta prăvălatică, în apropierea curții, stăteau înșirate *o mulțime de bordeie*” (Sadoveanu)).

„În aer un *popor* întreg *de rîndunele* se pregătește de plecare” (Gîrleanu).

„Toată *grămada de oameni* se nărui ca un morman de stînci” (Sadoveanu).

„*Mulțimea vrîșmașilor* nu trebuie să-i sperie...” (N. Bălcescu).

2. *Substantiv cu sens partitiv urmat de un determinant nume de materie sau abstract, în genitiv sau acuzativ cu prepoziție, indicînd întregul din care face parte determinatul:*

„Lucii *picături de smoală* la pămînt cad sfîrîind” (Eminescu).

„Și iar *frînturile de gînduri* își luară zborul” (Sadoveanu, Însemnările lui Niculaie Manea, 402).

Fîșia pămîntului devenea din ce în ce mai mică, mai neînsemnată.

De mult n-a mai căzut *un pic de ploaie.*

Un codru de pîine uscată e tot ce a rămas de pe urma lui.

Un dram de minte...

O fărîmă de fericire...

În toate aceste grupuri de cuvinte determinatul conține ideea de cantitate, iar determinantul denumește obiectul.

IV. A patra și ultima categorie de grupuri de cuvinte este aceea alcătuită din *formele nominale ale verbelor nepredicative — auxiliare sintactice și semiauxiliare — urmate de o complinire.* De pildă:

„E rău *a fi supus* / La orice tiran (Grigore Alexandrescu).

A putea munci nestingherit e dorința mea în momentul de față.

Atît în primul exemplu cît și în al doilea, verbele „a fi” și „a putea” nu pot forma singure subiectul, deoarece primul este verb copulativ, iar celălalt — semiauxiliar. Așadar, în primul exemplu subiectul este *a fi supus*, iar în cel de al doilea exemplu, *a putea munci*.

În încheiere, trebuie să subliniem că grupurile de cuvinte discutate în cadrul delimitării subiectului în propoziție alcătuiesc o unitate sintactică, firește, și în cazul celorlalte părți de propoziție; cu alte cuvinte un același grup de cuvinte poate îndeplini, în împrejurări diferite, cînd funcția de subiect, cînd funcția de predicat, de atribut sau de complement. Vom ilustra afirmația făcută prin cîteva exemple în care, același grup de cuvinte

[1] Toate aceste substantive colective nu conțin decît ideea de grup, de unde necesitatea unui determinant care să denumească elementele constitutive, spre deosebire de substantivele colective formate cu sufixul *-iș* (aluniș), *-ime* (țărănime) și *-et* (brădet) care exprimă ideea de grup, și denumesc totodată obiectul care formează colectivul.

BDD-A10397 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:54:42 UTC)

va îndeplini, de fiecare dată, o altă funcție sintactică. Să luăm, de pildă, grupul : *un drac de copil.*

Subiect : *un drac de copil* a spart geamul.

Predicat (nume predicativ) : Ioniță ăsta *e un drac de copil.*

Atribut (apoziție) : Cine nu-l cunoaște pe Ioniță, *un drac de copil,* cocoțat toată ziulica pe garduri?

Complement (sociativ) : S-a luat la joacă cu *un drac de copil* și a uitat de școală.

Și așa mai departe.

Sînt multiple posibilitățile de îmbinare a cuvintelor care laolaltă alcătuiesc o unitate sintactică, o singură parte de propoziție. Lucrarea de față nu are pretenția de a le fi cuprins pe toate. Dar, oricît de multe ar fi ele la număr, își găsesc loc în cele patru categorii de grupuri de cuvinte de care ne-am ocupat mai pe larg.

BDD-A10397 © 1958 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:54:42 UTC)